

מי מפתח מנשים בצה"ל?

מדור תגובה

ממאמרו של אל"ם רז שגיא ("לוחמות בצה"ל - לאן?", מערכות 402, אוגוסט 2005) עולה שבמקום להילחם בתופעת ההטרדות המיניות בצה"ל יש לסלק את קורבנותיה

תא"ל דבורה חסיד וסא"ל זאב לור

ההטרדה המינית בצבא: הקורבן ישלם את המחיר

כאמור, אחד ההיבטים התמוהים ואף המקוממים ביותר במאמר הוא תפיסת ההטרדה המינית המובעת בו, הגובלת לעיתים בהשלמה עם התופעה. איך אחרת ניתן לפרש מאמר הקובע שהטרדה מינית של נשים היא "תופעה שימיה כימי האנושות", שהיא חלק "ממסורת צבאית", ולכן הדרך הנכונה והבלתי נמנעת להתמודד איתה היא הפרדה מוחלטת בין המינים במהלך השירות הצבאי או הוצאת נשים מהצבא בכלל (עמ' 85)?

כלומר, מבין השורות, באופן מרומז יותר ופחות, מתוארת ההטרדה המינית כחלק מאופיו וממהותו של הגבר בארגון הצבאי וכתופעה "טבעית" ובלתי נמנעת, שהדרך הרצויה להתמודד עימה היא להרחיק את הנשים מהגברים ומהצבא - ובמילים אחרות: להעניש את הקורבן.

ספק אם החיילים והקצינים בצה"ל, ובמיוחד הלוחמים, ישמחו לקבל את הדיאגנוזה המשתמעת, שלפיה המין הגברי כולו הוא בחזקת חיית בר, חבילה של יצרים שאינם בני כיבוש, אשר נוכחותה של אישה בסביבתם מעוררת בהם יצרי הטרדה בלתי נשלטים ואחת דינם: להטרידה.

איננו מקבלים את הדעה שיצר ההטרדה הוא חלק מאופיו וממהותו של הגבר - החייל או הקצין. רובם המכריע של הגברים - גם בצה"ל - אינם שותפים לתפיסה המשתמעת כי

ייתכן שהמאמר הזה לא היה מעורר תשומת לב, אלמלא כתב אותו קצין בכיר בצה"ל בכתב העת "מערכות", שהוא ללא ספק במה מכובדת, ואלמלא כלל תפיסות בעייתיות ביותר בנוגע לבעיית ההטרדה המינית - תפיסות שעלולות להיות מפורשות כהשלמה עם

איננו מקבלים את הדעה
שיצר ההטרדה הוא חלק
מאופיו וממהותו של הגבר
- החייל או הקצין.
רובם המכריע של הגברים -
גם בצה"ל - אינם שותפים
לתפיסה המשתמעת כי
התופעה היא טבעית
ומובנת מאליה

התופעה המכוערת הזאת. התפיסות האלה גם לוו בדיון מוטה ומטעה בכל הנוגע לשילוב נשים בתפקידי לחימה ובגישה מתנשאת ומפחיתת ערך כלפי הנשים בכלל וכלפי הנשים המשרתות בצה"ל בפרט.

להלן נצביע על ההיבטים הבעייתיים ביותר המשתמעים ממאמרו של אל"ם שגיא ונסה להעמיד דברים על דיוקם תוך שנתמקד בשלוש סוגיות מרכזיות הנוגעות לשירות של נשים בצבא: סוגיית ההטרדה המינית, סוגיית השתתפותן של נשים בלחימה וסוגיית השוויון בצבא.

שירות הנשים בצבא הוא נושא חשוב ורציני, שיש לו השלכות רבות על צה"ל, על הנשים בישראל ועל החברה הישראלית בכללותה. מדובר בנושא מורכב ורב פנים, שטומן בחובו דילמות רבות ודורש עיון ודיון נרחבים. בצבא, בעולם האקדמי ובתקשורת אכן זוכה הנושא לעיון מקצועי ומעמיק מעל במות רבות. למרבה הצער, קשה לומר כי הוא זכה לטיפול כזה במאמרו החד-צדדי והמגמתי של אל"ם רז שגיא.

ניכר בעליל שאל"ם רז שגיא אינו שבע רצון מכך שנשים משרתות בצבא, ובכלל זה בתפקידי לחימה, ושהן אף זוכות למידה מסוימת של שוויון במסגרתו. לשם כך טרח הכותב טרחה רבה כדי לגייס כל בדל טענה אפשרית תוך מחזור חלקים מהרפרטואר ההיסטורי המיושן מלפני שנים, שלושה וארבעה עשורים - רפרטואר ששימש את המתנגדים לכניסת נשים לצבאות ובמיוחד לשילובן במקצועות הלחימה!

סא"ל זאב לור,
רע"ן מוקד ידע מגדר

תא"ל דבורה חסיד,
יועצת הרמטכ"ל
לענייני נשים

לוחמות בצה"ל

הוויכוח על מקום הנשים בצבא הוכרע ברגע שחוקי מדינת ישראל קבעו כי "זכותה של יוצאת צבא אישה שווה לזכותו של יוצא צבא גבר לשרת בתפקיד כלשהו", ומרגע שבג"ץ הורה לצה"ל לפתוח את קורס הטיס כפני נשים, ומרגע שאלפי לוחמות שירתו ומשרתות בהצלחה בצה"ל זה כעשור

המינית בעיקר כדי לנקום ולהטריד גברים וכדי להפיק תועלת אישית לעצמן. דומה שהכותב פחות מוטרד מהתופעה ומהסוגיות האתיות כמו גם מהמחירים שהיא גובה, דוגמת פגיעה והשפלה.

הכותב גם מתעלם מהעובדה הבסיסית שקל היה לבררה: התלונות על הטרדה מינית אינן – ברובן המכריע – תלונות שווא ואינן טפילת אשמה. קיימים מקרים ספורים בלבד שבהם נמצא כי נטפלה אשמה. מובן שבמקרים האלה מגיבה המערכת המשפטית בצה"ל בחומרה רבה. יותר מכך, טפילת אשמה היא תופעה אפשרית גם בעבירות פליליות רבות אחרות, דבר אשר אינו פוסל, כמובן, את החוקים המשמשים למניעתן.

אם להעמיד דברים על דיוקם, הרי שהנושא המדאיג בתחום הטרדה המינית הוא דווקא התופעה ההפוכה, כלומר חיילות שחוות הטרדה מינית, אך חוששות להתלונן ולהביא להענשת התוקף. הנתונים מראים כי ב-2004 דיווחו כחמישית מהחיילות בצה"ל כי חוו מקרה של הטרדה מינית², אך 57% מהן לא הגיבו על הטרדה. גם כאשר

על כך שחיילות מקבלות עם גיוסן לצה"ל מדריך זכויות המפרט בפניהן דרכים להתמודד עם אירועים של הטרדה מינית, הוא מגדיר "חמורה" את העובדה שהחוק מאפשר לנפגעת הטרדה מינית לתבוע פיצויים מהארגון שבו בוצעה הפגיעה, והוא מבקר את

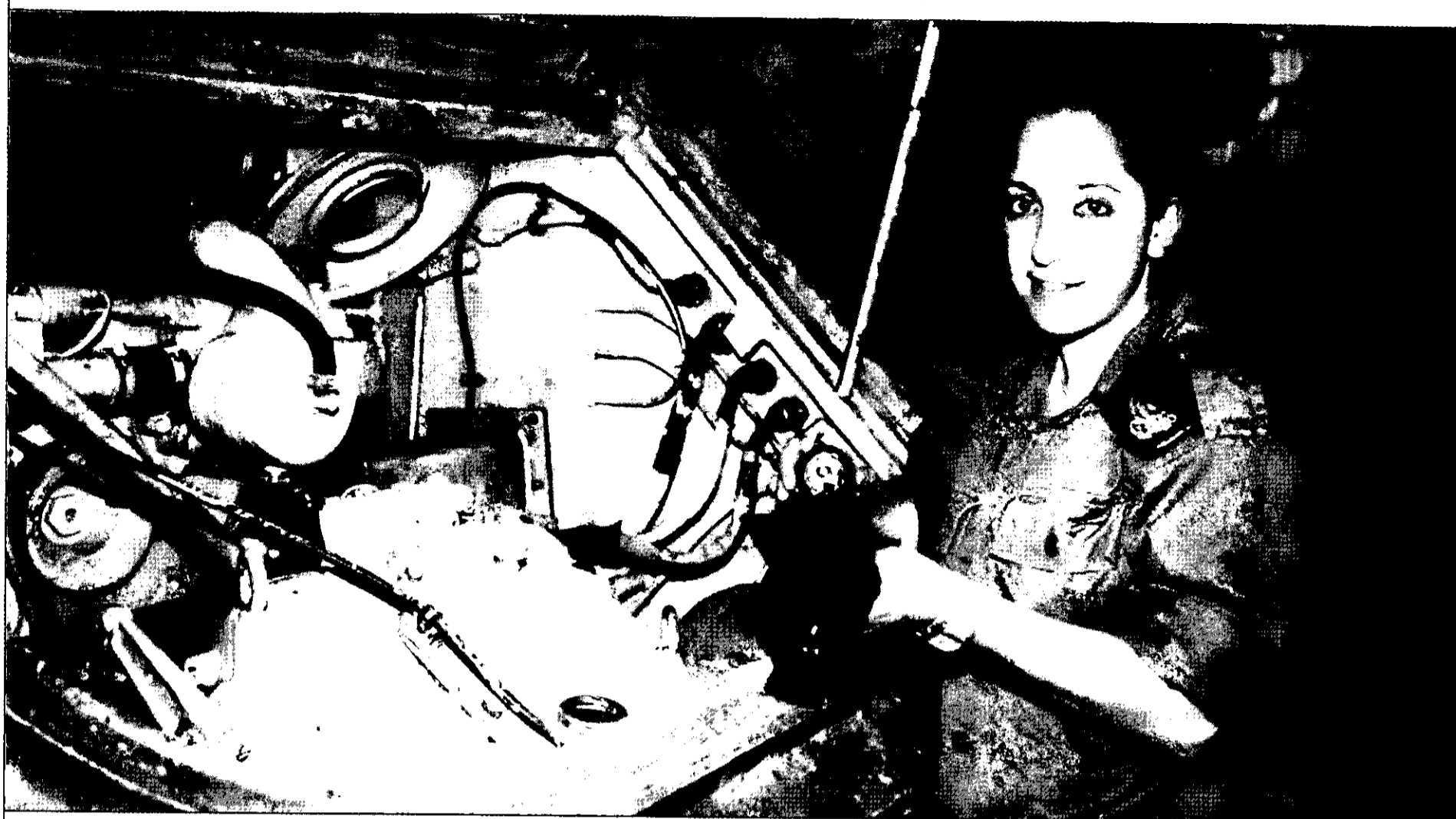
מהמאמר עולה כי הקורבנות האמיתיים של הטרדה המינית הם בכלל הגברים. הנשים מתוארות שוב ושוב כקבוצה המשתמשת בהטרדה המינית בעיקר כדי לנקום ולהטריד גברים וכדי להפיק תועלת אישית לעצמן

העובדה כי אחת הדרכים הננקטות כדי לצמצם את התופעה היא הגברת המודעות אליה (עמ' 84).

מהמאמר עולה כי הקורבנות האמיתיים של הטרדה המינית הם בכלל הגברים. הנשים מתוארות שוב ושוב כקבוצה המשתמשת בהטרדה

התופעה היא טבעית ומובנת מאליה. הם רואים בה תופעה מגונה, אשר האמצעים החברתיים, התרבותיים, החוקיים והחינוכיים נועדו למגרה. הגברים – ברובם המכריע, ובהם גם החיילים והמפקדים – אינם מטרידים ואינם מטרידים בפרוטנציה. אחדים מהם חוטאים בכך, והחוק נועד להגן מפניהם, להענישם, להרחיקם משורות הארגון הצבאי ולהרתיע אחרים מביצוע עבירות דומות. נקיטת אמצעים חינוכיים נועדה לעורר מודעות לתופעה, למנוע ממטרידים להטריד ולספק מידע לנשים בנוגע לדרכי הטיפול וההתמודדות העומדות לרשותן. אלה הדרכים הראויות והנאותות להתמודדות עם התופעה. הן אינן פוגעות בכוחו ובעוצמתו של צה"ל – גם אם הכותב רואה בהן מטרד.

ואכן ניכר שאל"ם שגיא תופס את סוגיית הטרדה המינית ואת ההתמודדות עימה בעיקר כמטרד וככאב ראש שמייצרות הנשים בעבור הצבא וקציניו. כתוצאה מכך מלא מאמרו בטרונות נגד כל מאמץ שעושה צה"ל כדי להתמודד עם תופעת הטרדה המינית. לדוגמה, המאמר מלין

סגן הרמטכ"ל: "מיצוי הנשים אינו סיסמה, זהו צורך ארגוני בצבא. צה"ל רואה בשירות הנשים בצה"ל מכפיל כוח ואמצעי לשיפור רמת מיצוי המשאב האנושי - זאת מעבר לערך של שוויון ההזדמנויות"

על נשים בלחימה עוד בשנות ה-70 וה-80 - טענות שהושמעו עוד לפני שהלוחמת הראשונה חגרה אפוד קרב, ושמשמעות להישמע בצורה אינסטינקטיבית בלי שום קשר למציאות ולעובדות בשטח.

אחדות מהטענות כה מגוחכות, עד כי כמעט שאינן דורשות התייחסות. כך, למשל, מזועזע הכותב מכך ש"נשים בתפקידי לחימה מאמצות לעצמן דפוסי התנהגות גבריים... הן מחקות את נימת הקול, את הטון ואת חיתוך הדיבור, את העגה ואת סגנון ההליכה והיציבה הגבריים" (עמ' 79). אנו בטוחים שנשים רבות יהיו אסירות תודה על הדאגה הכנה הזאת לשמירה על טוהר ההתנהגות הנשית המעודנת והחסודה. יש לציין כי ככל הנראה גם גברים מאמצים בשירות הצבאי תרבות מילולית, נימת קול וטון, סגנון הליכה ויציבה "גבריים". מעקב אחר הלוחמות הרבות בצה"ל של היום היה מגלה כי סגנון התנהגותן מגוון הרבה יותר מההתייחסות הסטריאוטיפית של אל"ם שגיא, שממנה עולה כאילו כל אישה הממלאת תפקיד גברי - ובכלל זה תפקיד לחימה - הופכת בהכרח

שכן היענות לצורכי הדת שלהם יוצרת גם היא כאב ראש. את תאונות הדרכים ניתן לפתור על-פי ההיגיון הזה באמצעות האיסור לנסוע במכוניות.

נשים ולחימה

למרבה הצער, העמדה הפטרונית והמפחיתה בערכן של הנשים והבורות בנוגע לעובדות היסוד אינן מוגבלות רק לסוגיית ההטרדה המינית, אלא

על-פי ההיגיון של המחבר יש לאסור על נשים ללכת לאוניברסיטאות כי גם בהן קיימת הטרדה מינית

מאפיינות גם את גישתו של המאמר למקומן של הנשים בתפקידי הלחימה. גם במקרה הזה ניכר כי הרעיון שנשים ימלאו תפקידי לחימה אינו לרוחו של הכותב, והוא טורח טרחה רבה כדי לגייס כל נימוק אפשרי - מופרך ובלתי מבוסס ככל שיהיה - כדי לבטא אי-נחת זו. הטענות מייצגות את הרפרטואר הסטנדרטי ששימש בוויכוח

הן פועלות, הן בוחרות פעמים רבות "לסגור" את הפרשה בשיחה עם המטריד (26%), כך שבפועל לא זו בלבד שחיילות אינן ממהרות לטפול הטרדה מינית, כפי שניתן להבין מהמאמר, אלא להפך, רוב המוטרדות חוששות ואינן ממהרות להתלונן.

העמדה המוסרית המשתמעת מהמאמר היא ברורה: במקום להילחם בתופעה ולעשות מאמץ למגרה, יש להעניש את קורבנותיה. אנו הגברים איננו יכולים לשלוט ביצרנו, ולכן הבה נבודד את הנשים ונרחיקן (כי ממילא מי צריך אותן - ראו להלן), וכי זה בכלל האינטרס שלהן (רק שהן עדיין לא גילו זאת).

על-פי אותו ההיגיון יש גם לאסור על נשים להיכנס לאוניברסיטאות (כי גם בהן קיימת הטרדה מינית) או למקומות עבודה בכלל (כי גם בהם קיימת התופעה הזאת) או לפסוע ברחובות בשעות החשיכה (כי הן עלולות להיאנס). ניתן כמובן להרחיב את הרעיון גם להרחקת עולים מאתיופיה מהשירות, שכן הם נתקלים לעיתים בעמדות גזעניות, או לבידוד החיילים הדתיים במסגרות נפרדות,

מאישה נשית לאישה גברית.

על הטענות האחרות אבד כבר מזמן הכלח. כזוהי, למשל, הטענה של אל"ם שגיא כי יש לפסול על הסף את הרעיון שנשים יישלחו "להרוג ולהיהרג, לפצוע ולהיפצע עד נכות כתוצאה מפגיעות של מגוון רחב של כלי נשק: סכינים, פצצות, כדורים, רימוני יד, מוקשים, פגזים, לוחמי לחימה כימיים וכו'" (עמ' 79). כמו כן לא יעלה על הדעת – לטענת שגיא – הרעיון שנשים יאלצו "לשאת בנוראות שבתוצאות המלחמה" (עמ' 85).

הוויכוח הזה הוכרע מזמן. הוא הוכרע מרגע שחוקי מדינת ישראל קבעו כי "זכותה של יוצאת צבא אישה שווה לזכותו של יוצא צבא גבר לשרת בתפקיד כלשהו", ומרגע שבג"ץ הורה לצה"ל לפתוח את קורס הטיס בפני נשים, ומרגע שאלפי לוחמות שירתו ומשרתות בהצלחה בצה"ל זה כעשור. נשים חשופות לסכנות ולזוועות ואף נהרגות במגוון סיטואציות אחרות, כולל פיגועי טרור. אנו בטוחים כי נשים רבות, ובעיקר הלוחמות, יודו על הדאגה הכנה לשלומן ועל הרצון לחסוך מהן את זוועות המלחמה, אולם הן יעמדו על זכותן לתרום את תרומתן האזרחית המלאה והאולטימטיבית. אנו בטוחים גם כי אם הנשים יורחקו ממקצועות הלחימה, גברים רבים ישאלו מדוע הם חייבים – על-פי חוק – להרוג, להיהרג וליפול בשבי, ואילו הן פטורות מכך.

הכותב טוען כי "דחיפת נשים לתפקידי לחימה מגבירה את החיכוך בין נשים וגברים, וכתוצאה מכך מתרחבת התופעה של הטרדות מיניות". על הפסול המוסרי והערכי שבהעלאת הנימוק הזה לשם הרחקת הנשים מתפקידי הלחימה דנו בהרחבה בחלק הקודם. יותר מכך, בירור פשוט של העובדות היה מעלה כי תופעת ההטרדה המינית קיימת בכל המגזרים בצבא. ממחקרים שנערכו ביוה"ל³ עולה כי לוחמות אינן חוות הטרדה מינית יותר מאשר חיילות במגזרים האחרים. מאחר שלמקצועות הלחימה משובץ כוח אדם באיכות גבוהה יותר ומאחר שהיחידות לא לוחמות הרי דווקא בהן גדל הסיכוי לשלוט יותר בתופעה.

דמיון מפותח מפגין אל"ם שגיא

כשהוא מתאר צורות שונות של מגע אפשרי בין לוחמים ללוחמות. תיאוריו הם פלסטיים ביותר: "חיכוך גופני בין לוחמים בשעת חירום, הנשמה מפה לפה, צביטת פטמה... לחיצת אגרוף למפשעה... מה נאמר למפקד, למדריך, ללוחם שישתמשו מלהתאמן עם לוחמת... האם רשאים... לחייב לוחמת לאפשר ללוחם לבצע בגופה פעולות אימון שיש בהן מגע באיבריה האינטימיים?" מן הראוי לציין שהסוגיות האלה הועלו והוסדרו במסגרת ברורה המכונה "השילוב הראוי", המסדירה באופן סביר שירות משותף של גברים דתיים ושל נשים.

למרבה הצער, כמה מהטענות שמעלה אל"ם שגיא מבוססות על טעויות עובדתיות. כך, למשל, אחת

ההתייחסות אל הלחימה כאל מקשה אחת, תוך רמיזה מתמדת כי לחימה משמעותה לחימת חי"ר, ותוך התעלמות בסיסית ממקצועות הלחימה האחרים, היא מטעה ביותר

הטרוניות נוגעת לעובדה כי תקופת השירות של הלוחמות קצרה יותר מזו של הגברים – דבר המקשה על הכשרתן. שוב, בירור בסיסי ביותר היה מגלה שמשך השירות של הלוחמות השווה לזה של הלוחמים.

אחדות מהטענות הן פשוט תמוהות. כך, למשל, מרבה הכותב לטעון כי "הדבר האחרון שנשים רוצות בו באמת הוא לשלם את מחיר השוויון באופן מלא ואמיתי (עמ' 79)". הטענה הזאת מבוססת על מקרה של ארגון נשים שהוקם ב-1973 (!) בארה"ב, ושהתפרק ב-1980 (!) לטענת הכותב נבעה ההתפרקות מהעלאת הרעיון שנשים יחויבו לשרת כמו גברים. אכן ביסוס מובהק ומשכנע לטענה הגורפת. אין זה המקום היחיד במאמר שבו בוחר הכותב להביא מידע מיושן ולא עדכני ולהציגו כאילו הוא בר קיימא. המקרה המגמתי ביותר הוא הבאת ציטוט מפי תא"ל בדימוס ישראל

איינהורן על כך ש"מספר הבנות בצה"ל גבוה ב-50% מהנדרש". המדקדקים בהערות יגלו שאת הדברים האלה אמר תא"ל איינהורן ב-1998, וכי מאז גבר מאוד הצורך בנשים, בין השאר עקב הפנייתן למערכים משמעותיים יותר. כתוצאה מכך גם הוארך שירותן משנה ותשעה חודשים לשנתיים.

כמה מהטענות מבוססות על עובדות נכונות, אך הן עטופות בפרשנות פשטנית ומסולפת. כך ניתן לתאר את כל הטיפול בנושא "ההבדלים הפיזיולוגיים" בין גברים לנשים. ההבדלים האלה משמשים מאז ומתמיד דגל שאותו נושאים בגאון מתנגדי השוויון לנשים בכלל והמתנגדים לרעיון הנשים בלחימה בפרט. הם מנופפים בו באופן אינסטינקטיבי כדי להצדיק כל צורה של אפליית נשים.

לכאורה מה יותר משכנע מטבלאות מפורטות המראות כי קיימים הבדלים פיזיולוגיים ממוצעים בין גברים לנשים? מה יותר משכנע מהטיעון כי נשים חלשות מגברים מסיבות ביולוגיות, ולכן אינן מתאימות לשרת בתפקידי לחימה? מכאן קצרה הדרך לטעון כי יש למנוע מהן לשרת בתפקידי לחימה כדי להגן על "הרמה" של הלוחמים וכמובן (שוב) כדי להגן על בריאותן.

אולם עיון קצת פחות פשטני ודמגוגי בסוגיית "ההבדלים הפיזיולוגיים" יגלה תמונה שונה לחלוטין.

ראשית, השימוש בהבדל ממוצע כנימוק להדרה קטיגורית של הנשים מלחימה בכלל הוא מופרך מיסודו. כאשר מדובר בהבדל ממוצע, יש בהכרח נשים שמפגינות את היכולות הגופניות הנדרשות מלוחם. האם בשם ההבדל הממוצע יש להדיר גם אותן? האם היה מעלה בדעתו הכותב להדיר ולצמצם חירויות של קבוצות שלמות אחרות תחת הטענה של "אי-התאמה ממוצעת"? כך, האם נדיר תלמידי בית ספר מסוים, לשם הדוגמה, מיחידות מובחרות בגין הישגי בגרות נמוכים באופן ממוצע של בית ספרם? הטיעון הזה אינו עומד במבחן הבסיסי ביותר של עקרונות החברה האזרחית וחוקיה וכמובן אינו עומד במבחן של חוק שירות הביטחון.

שנית, ההתייחסות אל הלחימה כאל

יחידה מעורבת בעת פעילות מבצעית

הנשים המשתלבות בתפקידי לחימה אכן נתקלות בקשיים של ממש ונאלצות להתגבר על מכשולים רבים בהיותן פורצות דרך בתוך מוסד אשר היסטורית נשמר תמיד לגברים בלבד, ואשר נשים לא הורשו להשתתף בו. רבים מהמכשולים אינם מחויבי המציאות ונובעים מחשיבה שמרנית, מקובעת ואף עוינת

אורתופדיות כתוצאה מעומס יתר פתאומי. הן לא הופכות ללוחמות פחות טובות בתפקידים שאליהם הן מיועדות בעקבות השימוש בסרגל המאמצים הנפרד. גם אם רמת הכושר הגופני הממוצעת של נשים בסוף ההכשרה נמוכה מזו של עמיתיהן הגברים, הרי השאלה הרלוונטית היחידה היא אם היא עומדת ברמת הכשירות הנדרשת בתפקידים האלה, אשר כאמור עיקר מהותם הוא בביצוע מקצועי המדגיש היבטים ומיומנויות אחרים.

בעיקר מקוממת העובדה כי במאמר נרמז ללא הרף כי נכשל הניסיון לשלב נשים בלחימה. זאת ללא כל ביסוס, מלבד ציטוט אחד שהוצא מהקשרו של קתמ"ר לשעבר בעיתון "במחנה" בשנת 2003 (הקתמ"ר הזה פתח בפני הלוחמות מקצועות לחימה נוספים באותה השנה) ואמירה על "תמונה קודרת כאשר מדובר בניסיון לשלב נשים בליבת מקצועות הלחימה בזרוע היבשה. כפי שכבר צוין, כלל לא נעשה ניסיון לשלב נשים בליבת מקצועות הלחימה בזרוע היבשה. אלה הן אמירות חסרות אחריות שפוגעות ומפחיתות

התפקידים האלה מיומנויות רגשיות, שבהן אף ניתן להצביע על יתרון מסוים של הנשים, כגון מוטיבציה, התמדה, איתנות, רעות וכו'. הדברים האלה

**רבים מהמפקדים
עדיין מתקשים להפנים
את הרעיון שאישה יכולה
להיות לוחמת טובה לא
פחות מגבר וחשים כי
גבריותם נפגמת
מהעובדה הזאת**

נכונים הן לפעילות המקצועית של היחידות האלה והן לפעילות הבט"ש והשיטור שבה עסקו בשנים האחרונות. העובדה שלנשים מוגדר סרגל מאמצים נפרד אינה מעידה, כפי שניתן להבין מהמאמר, כי מופחתים הסטנדרטים לנשים. סרגלי המאמצים נועדו לוודא כי נשים מובאות לרמה הנדרשת מבחינת כושר גופני בסיסי בדרך שאמורה למנוע פגיעות

מקשה אחת, תוך רמיזה מתמדת כי לחימה משמעותה לחימת חי"ר, ותוך התעלמות בסיסית ממקצועות הלחימה האחרים, היא מטעה ביותר. מן הראוי להעמיד דברים על דיוקם. נשים לא שולבו (עדיין) בתפקידי לחימה ביחידות החי"ר של צה"ל. מתוך מודעות להבדלים הפיזיולוגיים הן שולבו ביחידות לחימה שנקבע כי רמת הכשירות הגופנית הנדרשת בהן היא כזו המאפשרת לנשים, העומדות בדרישות ובתהליכי המיון, להשתלב בהן. במילים אחרות, תפקידי הלחימה שממלאות נשים בצה"ל (תפקידים מסוימים בתותחנים, טיהור אב"ך, מערך הנ"מ וגם שירות ביחידות קרקל, עוקץ ומג"ב) אינם מחייבים לבצע מאמצים פיזיים עצימים דוגמת אלה הנדרשים מלוחמים בחטיבות החי"ר. מדובר בתפקידים שהמשרתים בהם – נשים וגברים כאחת – נדרשים לכושר גופני ברמה בסיסית טובה, אך בראש ובראשונה הם מחייבים מיומנויות, שבהן אין שום הבדל בין גברים לנשים דוגמת זריזות, קואורדינציה, תגובה מהירה וקוגניטיביות. כמו כן מחייבים

בערכן של אלפי הלוחמות ששירתו ומשרתות בצה"ל ובמג"ב בהצלחה בעשור האחרון. יתר על כן, נשים מחזיקות מעמד בתפקידים האלה בשיעורים דומים לאלה של הגברים המשרתים באותם התפקידים, ושיעורי המוטיווציה שלהן בשירות הם גבוהים.⁵ למען הסר ספק: שילוב הנשים בלחימה מלווה בקשיים רבים. אולם יש להבחין בין קושי שעליו ניתן וצריך להתגבר לבין כישלון. יותר מכך, יש להבחין בין הכשלה לבין כישלון. אלה הן הבחנות שמאמרו של אל"ם שגיא נכשל בהן בהתמדה לכל אורך המאמר בכך שבאופן חוזר ונשנה הוא משתמש בקשיים ובהכשלות שחוות הנשים כעדות ניצחת לכך שאין הן מתאימות לשרת בצבא בכלל ובמקצועות הלחימה בפרט.

הנשים המשתלבות בתפקידי לחימה אכן נתקלות בקשיים של ממש ונאלצות להתגבר על מכשולים רבים בהיותן פורצות דרך בתוך מוסד אשר היסטורית נשמר תמיד לגברים בלבד, ואשר נשים לא הורשו להשתתף בו. רבים מהמכשולים אינם מחויבי המציאות ונובעים מחשיבה שמרנית, מקובעת ואף עוינת דוגמת זו המופגנת במאמר.

כך, למשל, נאלצות הנשים להתמודד עם קיבעונות הקיימים באופן ההכשרה הבסיסית של היחידות שבהן הן משתתפות. אלה, כאמור, אינן יחידות חיל רגלים, אך עדיין התווך הפיזי בהכשרה הבסיסית שלהן מקובע על בניית "לוחם חי"ר דהוי". זאת במקום לייצר תווך פיזי המדגיש יותר כישורים פיזיים ולוחמניים הנדרשים מלוחמים ומלוחמות ביחידות האלה (זריזות, מהירות תגובה, גמישות, קואורדינציה וכו'). אילו היה נעשה שימוש בתווך פיזי והכשרתי יותר רלוונטי למשימות של היחידות האלה, ניתן היה להשתמש בו כפלטפורמה לבניית איתנות וחוסן בצורה שאינה שמה מראש נשים בעמדת נחיתות הדורשת מהן הפגנת "איתנות" יתרה יחסית לחבריהן הגברים (אשר באה לידי ביטוי גם בשברי מאמץ מוגברים וכו'). פעולה בתווך יותר רלוונטי תאפשר בניית לוחמים ולוחמות מעולים, בעלי יכולות פיזיות ואיתנות

המתאימות לתפקידים שאליהם הם מיועדים. מבנה הכשרה מותאם ליחידות גם היה מונע הרבה שברי מאמץ.

הלוחמות נאלצות להתגבר גם על הרבה ספקנות, חוסר אמון ולעיתים גם עוינות מצד חלק מהעמיתים, מהמפקדים ולעיתים גם מהממסד הצבאי.⁶ אלה עדיין מתקשים להפנים את הרעיון שאישה יכולה להיות לוחמת טובה לא פחות מגבר וחשים כי גבריותם נפגמת מהעובדה הזאת. ההתנגדות הזאת מתורגמת לעיתים להתנהגויות מכשילות ומפלות הפוגעות בסיכויי ההצלחה של הלוחמות ומגבילות את מיצוי הפוטנציאל שלהן.⁷ ישווה נא הכותב בנפשו כיצד מרגישה לוחמת הקוראת מאמר מתנשא, מזלזל ומפחית מסוג זה שניפק אל"ם שגיא מעל דפי "מערכות", וכיצד זה משפיע על תפיסת המסוגלות, על המוטיווציה ועל סיכויי ההצלחה שלה.

שוויון וצבא

מקרה הלחימה משמש את הכותב כדי לבסס לכאורה טענה על כך שקיימת "ניגודיות בין מהות הצבא וייעודו כמפיק של אלימות לשם השגת ניצחון במלחמה לבין הטיעונים הערכיים הגורסים שבשם השוויון יש להתאים את הצבא לשילוב נשים בכלל התפקידים" (עמ' 81).

קריאת פסק הדין בבג"ץ אליס מילר הייתה מגלה כי רעיון השוויון ומהות הצבא אינם הפכים מהותיים. הקריאה הייתה מגלה כי ייעודו של הצבא יכולים להיות מושגים בדרכים שונות, שעדיין מאפשרות לקיים ערכים שונים, כולל ערך השוויון. זאת תוך התחשבות בשונות הרלוונטית בין גברים ונשים. הרעיון כי קיימת סתירה מהותית בין הערך הזה לבין השגת הניצחון במלחמה הוא מופרך מיסודו.

גם התפיסה הרווחת בצה"ל, ואשר באה לידי ביטוי במדיניותו כלפי נשים, אינה רואה ניגוד בין ערך השוויון לבין מהותו של הארגון הצבאי. להפך, התפיסה גורסת כי מתן שוויון הזדמנויות לנשים הוא מכפיל כוח אסטרטגי לצבא.

כך, למשל, בפקודת היום של

הרמטכ"ל נאמר כי "צה"ל מחויב ערכית, ציבורית וחברתית להיות נושא הדגל בתחום קידום שוויון ההזדמנויות לכל המתגייסים לשורותיו מכל גוניה ורבדיה של החברה הישראלית, ובכלל זה גם בתחום השוויון בין המינים. אנו מחויבים לשוויון בין המינים לא רק כערך, כי אם גם מתוך הבנה שמיצוי מרבי של יכולותיהן ואיכויותיהן של הנשים המשרתות מחזק את צה"ל".⁸

בסיכום של סגן הרמטכ"ל בנושא שירות הנשים בצה"ל⁹ נאמר, בין היתר, כי "מיצוי הנשים אינו סיסמה, זהו צורך ארגוני בצבא. צה"ל רואה בשירות הנשים בצה"ל מכפיל כוח ואמצעי לשיפור רמת מיצוי המשאב האנושי – זאת מעבר לערך של שוויון ההזדמנויות. העיקרון שלפיו יפעל צה"ל הוא מיצוי על בסיס יכולות וכישורים ולא על בסיס מגדר... יש להמשיך ולפעול להרחבה ולהעמקה של שילוב הנשים בשירות, לרבות במערכי הלחימה, ולצמצם את ההבחנה המגדרית במיון, בשיבוץ ובהכשרה ולאפשר שוויון הזדמנויות לנשים על-פי יכולות וכישורים ולא על פי מגדר".

אנו מקווים כי בעתיד תתחזק ההבנה כי איכותו וחוסנו של הצבא רק יגברו כאשר ילמד לתת הזדמנות שווה לכל חייליו למצות את כל פוטנציאל כוח האדם שלו לפי כישורים והתאמה, וכי השתתפות רחבה, משמעותית ותורמת של הנשים בצבא היא מצב טבעי ומובן מאליו.

הערות

1. ליאור שוחט, סיכום הטיעונים בעד ונגד אי-הכללת נשים במקצועות לחימה ביחידות קרביות, המכון הישראלי למחקרים צבאיים, Segal, D., *The Impact of Gender on the Cohesion, Moral, and Combat Effectiveness of Military Units*, Position Paper Prepared for the Canadian Department of National Defence, 1986
2. שרית עמרם-כץ, ההטרדה המינית בצה"ל – מחקר בקרב חיילות וקצינות בשירות חובה, יוה"ל – מוקד ידע מגדר, 2005
3. שרית עמרם-כץ, לוי, ובן-דוד, ההטרדה המינית בצה"ל, מחקר בקרב חיילות וקצינות בשירות חובה, יוה"ל – מוקד ידע מגדר, 2003
4. שרית עמרם-כץ, נשים בלחימה, יוה"ל – מוקד ידע מגדר (יפורסם בקרוב)
5. מקרפ"ר, היבטים בריאותיים, פיקודיים והתנהגותיים של שילוב

